

Planeringsavdelningen
Länsantikvarie A Hillgren

BESLUT

1985-11-18

11.392-378-85

Rek + Mb

Föreningen Värmländska Industriminnesmärken
Box 335
651 05 KARLSTAD

Kopia till:

Nordiska Museet
Värmlands Museum
Kulturndn i
Filipstads kommun
Inskrivningsmynd
vid tingsrätten i
Kristinehamn
efter laga kraft
(med bevis därom)
Lekmannastyrelsen
Lantm enh
Jur enh
Planenh
Länsantikv
Pressen - SR/LR
Akten

Byggnadsminnesförklaring jämlikt lagen (1960:690, senaste lydelse 1976:440) om byggnadsminnen av Mineralmuseet, Lokalavens maskinhus m fl inom Långbans gruvfält på fastigheten Långbanshyttan 1:230, Färnebo socken, Filipstads kommun, Värmlands län.

Fråga har väckts om att förklara Mineralmuseet, Lokalavens maskinhus, våghusen 1 och 2, Slottet med tillhörande jordkällare och vedbod, likbod samt gruvstugan på nämnda fastighet för byggnadsminnen. Underrättelse därom har skett genom skrivelse den 14 februari 1985 till inskrivningsmyndigheten vid tingsrätten i Kristinehamn. Därjämte har förslag till skyddsföreskrifter upprättats.

Fastighetens ägare, Föreningen Värmländska Industriminnesmärken, samt byggnadsnämnden i Filipstads kommun har förklarat sig icke ha något att erinra mot en byggnadsminnesförklaring. Ägaren har också godkänt de föreslagna skyddsföreskrifterna.

Delg kvitto

RAÄ
Byndn i Filipstads
kommun

Samråd har skett med riksantikvarieämbetet och Värmlands Museum.

Ifrågavarande byggnader bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och är med hänsyn därtill att anse såsom synnerligen märkliga.

På grund härav och med beaktande av vad i övrigt framkommit i ärendet förklarar länsstyrelsen, jämlikt 1 § lagen om byggnadsminnen, byggnaderna för byggnadsminnen.

I samband härmed meddelar länsstyrelsen, jämlikt 2 § nämnda lag, följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaderna får ej rivas eller flyttas.
2. Byggnaderna får till sitt yttre inte byggas om eller förändras på annat sätt.
3. I Mineralmuseet, Slottet, Lokalavens maskinhus, våghus 2 samt likboden får åtgärder inte vidtas som medför ingrepp i befintliga planlösningar, fasta inredningar eller maskinell utrustning.

4. Byggnaderna skall ägnas för deras bestånd erforderligt löpande underhåll. Underhållsåtgärder som berör byggnadernas exteriör liksom underhåll av äldre fast inredning skall utföras på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Råd och anvisningar i dessa frågor lämnas av länsstyrelsen.
5. Det område som med röd begränsningslinje markerats på den till dessa föreskrifter hörande kartan skall hållas i vårdat skick och får inte ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan väsentlig ändring.

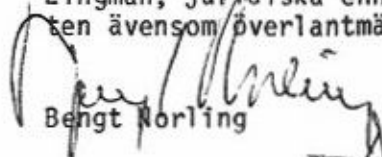
Om ändring av byggnadsminne i strid mot skyddsföreskrifterna finnes nödvändig för att byggnaden skall vara till nytta eller sådan ändring eljest kan anses påkallad av särskilda skäl, kan länsstyrelsen enligt 3 § lagen om byggnadsminnen meddela tillstånd därtill.

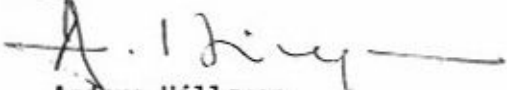
Enligt 14 § nämnda lag länder detta beslut till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Besvärshänvisning, se bilaga (Formulär 1).

Beslut i ärendet har fattats av länsstyrelsens styrelse. I styrelsens beslut har deltagit landshövdingen jämte ledamöterna Kristina Andersson, Roland Arnesson, Sten Fogde, Stig Gustafsson, Sune Johansson, Bertil Jonasson, Sven Junzell, Helmer Karlsson, Göthe Knutson, Gullan Lindblad och Eric Persson samt suppleanterna Lennart Gidlund och Elsa Norbäck.

I den slutliga handläggningen har deltagit länsantikvarien Hillgren, föredragande, samt länsrådet Beckman, länsassessorn Lingman, juridiska enheten, länsarkitekten Andersson, planenheten ävensom överlantmätaren Magnusson, lantmäterienheten.

Bengt Norling

Anders Hillgren

Bilagor:

Beskrivning av byggnadsminnet
Avdrag av ekonomisk karta/situationsplan
Besvärshänvisning

Långbans gruvfält och Långbanshyttan 11.392-378-85

Sedan medeltiden har östra Värmland, som är en del av den mellansvenska bergslagsbygden, präglats av gruvdrift och järnframställning.

Järnhanteringen vid Långbanshyttan kan följas tillbaka till 1500-talets mitt då den äldsta bergsmanshyttan omtalas. Lika gammal är brytningen av järnmalm på Långbansfältet även om tackjärnstillverkningen vid hyttan ända in på 1700-talet i första hand baserades på malmförekomsterna vid Persbergsgruvorna. Fram till 1600-talets mitt bearbetades tackjärnet

Postadress
651 86 KARLSTAD

Besöksadress
 Växnäsgratan 5-7
 Malmtorgsgatan 4-6
 Norra Klaragatan 4

Telefon
Växel 054 - 19 71 00
Direktval 054 - 19 7.....

Telex
66198
LSTVARM S

Postgiro
3 51 87-4

vid de 30-talet stångjärnssmedjor som etablerats i Filipstads bergslag, därefter vid de hammarsmedjor som på Bergskollegiums initiativ flyttades från Bergslagens gruvdistrikt längre västerut i landskapet. Fram till "den stora bruksdöden" vid 1800-talets slut, upplevde den värmländska järnhanteringen en storhetstid och landskapet var periodvis landets mest betydande järnproducent.

Långbansfältet och hyttan ägdes och brukades under det äldsta skedet av bergsmännens gruv- och hyttlag. Med tiden köptes emellertid bergsmannaorganisationens andelar upp av bruksägare och bolag och 1820 lades grunden till det gruvbolag som år 1885 ombildades till Grufve AB Långban. Brytningen av järnmalm hade då utökats till att omfatta även manganmalm och dolomit. 1927 övergick Långbansfältet i Uddeholmsbolagets ägo som svarade för driften fram till 1972 då verksamheten vid gruvorna upphörde helt.

Motsvarande utveckling kan följas vid Långbanshyttan som 1839 förvärvades av Lesjöfors Bruks AB som drev hyttan fram till nedläggningen 1930 då den köptes av Uddeholmsbolaget.

Långbans Gruvfält och Långbanshyttan tillhör en av den mellansvenska bergslagsbygdens mest välbevarade och allsidigt konstituerade industrimiljöer. Gruvhål, skarnhögar, linbanor mm bildar tillsammans med den funktionsdifferentierade industri- och bostadsbebyggelsen en sällsynt bibehållen helhet som belyser verksamhet, arbetsvilkor och sociala förhållanden på gruv- och hyttorterna under äldre tid. Lavarna vid Lokaschaktet och Nya schaktet med transportbana, hyttan, skrädhuset och gruvfogdebo-staden eller Långbans herrgård tillhör de från kulturhistorisk synpunkt tidigast uppmärksammade byggnaderna och är sedan 1976 inregistrerade som byggnadsminnen. Av särskilt stort värde för helhetsupplevelsen och den autentiska miljökaraktären är också Lokalavens maskinhus, Slottet, likboden m fl vilka ingår i den grupp av sammantaget nio nyrestaurerade byggnader som omfattas av den nu aktuella byggnadsminnesförklaringen nämligen

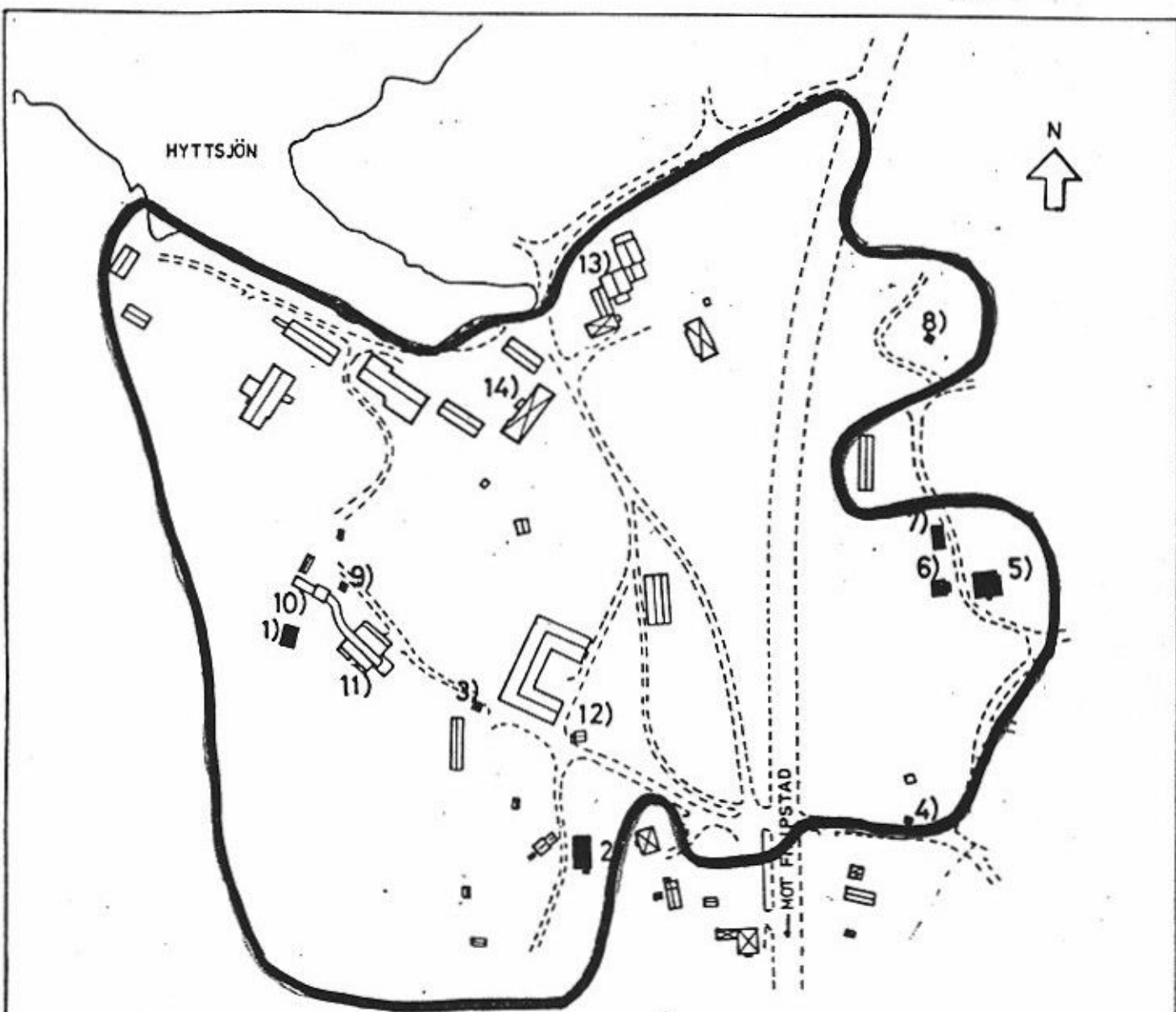
1. Mineralmuseet eller Långbans stenmuseum uppfördes och öppnades för allmänheten 1903 på initiativ av förre gruvstigarren, bergsteknikern och disponenten vid Långban Hugo Viktor Tiberg (1849-1913). För den enkla museibygnadens utformning, byggd i tidsenlig träpanelarkitektur, svarar enligt uppgift värmlandskonstnärerna Anselm Schultzberg och Thor Fagerkvist. 1966 stängdes museet varefter inbrott förövades och ett flertal av de mest intressanta mineralerna skingrades. Resterande värdefulla samlingar överfördes därefter till Bergsskolan i Filipstad.

Med målsättningen att åstadkomma "ett museum över ett museum" och med stöd av riksantikvarieämbetet, har Föreningen Värmländska Industriminnesmärken som äger samtliga byggnader på gruvfältet, i det närmaste återfört mineralmuseet till 1903 års utförande.

2. Lokalavens maskinhus, en enkel röd tegelbyggnad, är uppförd under tidigt 1900-tal som uppställningsplats för Lokalavens gruvspel. Till byggnadens inre hör en Atlas luftkompressor installerad 1914 och som fram till 1960-talet drev gruvornas bormaskiner.
- 3-4. Från Nya schaktets skrädhus gick en rälsbana genom det s k våguset (3) i vilket vagnarna med malm eller dolomit vägdes innan de fraktades vidare antingen till anrikningsverket eller till de s k upplagsfickorna söder om Lokalaven respektive järnvägen. Samtida är det våghus (4) som omkring 1900 uppfördes vid Collegiegruvan och i vilket malmvägen av typ Stathmos fortfarande är bevarad.
- 5-7. Slottet, med angränsande jordkällare och vedbod/avträde, är en gruvarbetarbostad uppförd i putsad slaggsten, s k sinnersten, 1854. Byggnaden rymmer 3 bostäder på 1 r o k samt 2 spisrumslägenheter, vilka pietetsfullt restaurerats för att återspegla bostadsförhållanden och sociala villkor under äldre tid. Jordkällaren och vedboden med avträde bidrar till belysningen av den bostadssociala miljön.
8. Likboden är uppförd i oputsad sinnersten efter ritningar av förre stadsplanechefen i Göteborg Tage William Olsson 1927. I byggnadens inre märks ett fundament för kistans placering. Likboden har ingått som en viktig del i gruv- och hyttssamhällets sociala liv.
9. Gruvstugan vid Nya Schaktets lave är från 1900-talets början och har utnyttjats av gruvarbetarna som mat- och omklädningsutrymme samt senare som s k lamphus för förvaring av gruvarbetarnas karbidlampor.

Byggnader i Långban vilka bör förklaras som byggnadsminnen.

- 1 Mineralmuseet
- 2 Maskinhus till Lokalaven
- 3 Våghus 1
- 4 Våghus 2
- 5 Slottet
- 6 Jordkällare till Slottet
- 7 Vedbod/avträde till Slottet
- 8 Likbod
- 9 Gruvstuga

Befintliga byggnadsminnen i Långban.

- 10 Nya schaktets lave med transportbana
- 11 Skrädhus
- 12 Lokalaven
- 13 Hyttan
- 14 John Ericssongården

LÅNGBANS GRUVFÄLT

SITUATIONSPLAN SKALA CA 1:2700

1985 - 01 - 21 RITAD AV G. JOHANSSON